

**JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
WIZARA YA ELIMU, SAYANSI NA TEKNOLOJIA**

**MTAALA WA MAFUNZO YA ASTASHAHADA YA
UKUFUNZI WA KARAKANA/MAABARA
ELIMU YA AMALI
2023**

© Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia, 2023

Toleo la Kwanza, 2023

ISBN 978-9987-09-816-3

Taasisi ya Elimu Tanzania
Eneo la Mikocheni
132 Barabara ya Ali Hassan Mwinyi
S.L.P 35094
14112 Dar es Salaam.

Simu: +255 735 041 168 / 735 041 170
Baruapepe: director.general@tie.go.tz
Tovuti: www.tie.go.tz

Mtaala urejelewe kama: Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia. (2023). *Mtaala wa Mafunzo ya Astashahada ya Ukufunzi wa Karakana/Maabara Elimu ya Amali*. Taasisi ya Elimu Tanzania.

Haki zote zimehifadhiwa. Hairuhusiwi kunakili, kurudufu, kuchapisha wala kutafsiri andiko hili kwa namna yoyote ile bila idhini ya Kamishna wa Elimu, Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia.

Yaliyomo

Orodha ya Majedwali.....	v
Vifupisho.....	vi
Shukurani	vii
Dibaji.....	viii
Sehemu ya Kwanza.....	1
Utangulizi.....	1
1.1 Usuli.....	1
1.2 Muundo wa Mafunzo ya Ukufunzi - Elimu ya Amali	2
Sehemu ya Pili	3
Dira, Malengo na Umahiri	3
2.1 Dira.....	3
2.2 Malengo Makuu ya Elimu Tanzania	3
2.3 Malengo ya Elimu ya Ualimu	4
2.3.1 Lengo Kuu la Elimu ya Ualimu	4
2.3.2 Malengo Mahususi ya Elimu ya Ualimu	4
2.4 Umahiri wa Jumla wa Mafunzo ya Astashahada ya Ukufunzi wa Karakana/Maabara (Elimu ya Amali)	4
Sehemu ya Tatu	5
Maudhui ya Mtaala	5
Sehemu ya Nne	7
Ufundishaji na Ujifunzaji.....	7

4.1 Mafunzo ya Ukufunzi kwa Vitendo	7
4.2. Rasilimali katika Utekelezaji wa Mtaala.....	7
4.2.1 Rasilimali watu.....	7
4.2.2 Rasilimali vitu na fedha.....	8
4.2.3 Rasilimali muda.....	8
4.3 Lugha ya Kufundishia na Kujifunzia	9
4.4 Ushiriki wa Wadau katika Utekelezaji wa Mtaala	9
4.5 Usimamizi, Ufuatiliaji na Tathimini ya Mtaala.....	10
Sehemu ya Tano.....	11
Upimaji wa Maendeleo ya Ufundishaji na Ujifunzaji	11
Bibliografia	12

Orodha ya Majedwali

Jedwali Na. 3.1: Maeneo ya Ujifunzaji, Masomo, Umahiri Mkuu na Umahiri Mahususi.....	5
Jedwali Na. 4.1: Mchanganuo wa Idadi ya Saa za Mafunzo	9
Jedwali Na. 5. 1: Mchanganuo wa Alama za Upimaji.....	11

Vifupisho

LAT	Lugha ya Alama Tanzania
TEHAMA	Teknolojia ya Habari na Mawasiliano
TET	Taasisi ya Elimu Tanzania
WyEST	Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia

Shukurani

Maandalizi ya Mtaala wa Mafunzo ya Astashahada ya Ukufunzi wa Karakana/Maabara Elimu ya Amali yamehusisha wadau mbalimbali kutoka sekta za umma na binafsi. Taasisi ya Elimu Tanzania (TET) inatambua na kuthamini michango ya washiriki wote waliofanikisha upatikanaji wa Mtaala huu. Hivyo, TET inatoa shukurani za dhata kwanza, kwa Kamati ya Kitaifa ya Kusimamia Kazi ya Maboresho ya Mitaala iliyoteuliwa na Waziri wa Elimu Sayansi na Teknolojia, Mhe. Prof. Adolf Faustine Mkenda (Mb.). Kamati hiyo ilikuwa na wajumbe kumi (10), wakiongozwa na Mwenyekiti wake Prof. Makenya Abraham Maboko. Kamati hii ilifanya kazi kwa weledi kuhakikisha kuwa mtaala huu unaandaliwa kwa wakati na unakidhi shauku ya wadau juu ya ubora wa elimu ya Astashahada ya Ukufunzi wa Karakana/Maabara katika Elimu ya Amali.

Pili, shukurani ziende kwa Taasisi, Wizara na wadau mbalimbali wa elimu walioshiriki kutoa maoni kuhusu uboreshaji wa mtaala. Baadhi ya Taasisi, Wizara na wadau hao ni Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Baraza la Wawakilishi Zanzibar, wajumbe wa Kamati ya Mapitio ya Sera ya Elimu, wajumbe wa Kamati ya Kufanya Mageuzi Makubwa ya Elimu Zanzibar, viongozi wa dini, Ofisi ya Makamu wa Rais-Muungano na Mazingira, Ofisi ya Rais Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa, Wizara ya Elimu na Mafunzo ya Amali Zanzibar, Wizara ya Fedha na Mipango, Wizara ya Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wanawake na Makundi Maalumu, Taasisi ya Elimu Zanzibar, Bodi na Menejimenti za Mamlaka ya Elimu na Mafunzo ya Ufundi Stadi Tanzania, Menejimetu na Wakufunzi wa Taasisi ya Sayansi na Teknolojia ya Karume, Chuo cha Amali Zanzibar, Baraza la Elimu na Mafunzo ya Ufundi na Ufundi Stadi, Baraza la Mitihani Tanzania, Chama cha Walimu Tanzania na Baraza la Watoto na Vijana Balehe Tanzania. Vilevile, wadau wengine ni wajumbe wa bodi za shule, wanafunzi wa shule za msingi, sekondari, vyuo vya kati na vyuo vikuu, walimu wa shule za msingi, sekondari, wakufunzi wa vyuo vya ualimu, wahadhiri wa vyuo vikuu, waajiri, wahitimu wa ngazi mbalimbali za elimu, Tume ya Vyama vya Ushirika, Mamlaka ya Mapato Tanzania, Taasisi ya Kuzuia na Kupambana na Rushwa, Akademia ya Sayansi Tanzania, Benki Kuu ya Tanzania na Shirika la Chakula na Kilimo la Kimataifa.

Tatu, TET inayashukuru mashirika ya *United Nations Children's Fund, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation, Room to Read, Right to Play, Data Vision, Plan International, Norwegian Refugees Council, Christian Social Services Commission, Global Education Link, UWEZO, Hill Packaging Ltd., Teacher Education Support Project, Madrasa Early Childhood Programme – Zanzibar, Morale Foundation for Education and Training* na *Educate* kwa kufadhili hatua mbalimbali za uandaaji wa mitaala.

Nne, TET inatoa shukurani za dhata kwa wataalamu wote wa elimu ya Astashahada ya Ukufunzi wa Karakana/Maabara (Elimu ya Amali) kutoka ndani na nje ya TET walioshiriki kuandaa mtaala huu. Mwisho, ingawa si kwa umuhimu, TET inaishukuru sana Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia (WyEST) kwa kuwezesha kazi ya uandishi, uchapaji na usambazaji wa mtaala huu.

Dkt. Aneth A. Komba
Mkurugenzi Mkuu

Taasisi ya Elimu Tanzania

Dibaji

Mtaala wa Mafunzo ya Astashahada ya Ukufunzi wa Karakana/Maabara Elimu ya Amali umeandaliwa kwa kuzingatia *Sera ya Elimu na Mafunzo ya Mwaka 2014* Toleo la Mwaka 2023, maoni ya wadau yaliyokusanywa na kuchakatwa kuanzia mwaka 2021 hadi 2022 na matokeo ya uchambuzi wa maandiko kuhusu uzoefu kutoka nchi nyingine. Aidha, mtaala huu unazingatia dira ya elimu ambayo inalenga kumwandaa Mtanzania aliyeelimika na mwenye maarifa, stadi na mitazamo chanya anayethamini usawa, haki na elimu bila ukomo katika kuleta maendeleo endelevu ya kitaifa na kimataifa. Vilevile, mtaala huu umezingatia malengo makuu ya elimu pamoja na malengo ya Elimu ya Ualimu. Kwa kuzingatia haya, mtaala huu umeweka viwango vya utoaji wa elimu katika ngazi ya Elimu ya Amali kwa kubainisha maarifa, stadi na mwelekeo atakaoujenga mkufunzi tarajali wa karakana/maabara, umahiri wa jumla, maeneo makuu ya ujifunzaji, umahiri mkuu na mahususi na njia za ufundishaji na ujifunzaji. Aidha, mtaala umebainisha muda utakaotumika katika utekelezaji, lugha ya kujifunzia na kufundishia, vifaa vya kufundishia na kujifunzia na njia zitakazotumika katika upimaji wa maendeleo ya mkufunzi tarajali wa karakana/maabara kwa kuzingatia ujenzi wa umahiri. Vilevile, mtaala umebainisha sifa za kitaaluma na kitaalamu za mkufunzi ambaye ndiye mtekelezaji mkuu wa mtaala katika ngazi ya chuo.

Pamoja na matamko mbalimbali ya kisera na miongozo ya kitaifa, kikanda na kimataifa, mtaala huu umezingatia nadharia za ujifunzaji na falsafa ya Elimu ya Kujitegemea. Falsafa hiyo inasisitiza utoaji wa elimu inayomwezesha Mtanzania kujitegemea na kumudu maisha yake ya kila siku. Ni matarajio yangu kuwa, kupitia mtaala huu, mkufunzi atamwezesha mkufunzi tarajali wa karakana/maabara kujenga umahiri uliokusudiwa. Pia, wasimamizi wote wa utekelezaji wa mtaala na wadau wengine wa Elimu ya Amali nchini watahakikisha kuwa elimu inayotolewa inakidhi viwango vya ubora vinavyokubalika kitaifa, kikanda na kimataifa.

Dkt. Lyabwene M. Mtahabwa

Kamishna wa Elimu

Sehemu ya Kwanza

Utangulizi

1.1 Usuli

Mifano mbalimbali duniani imeonesha kwamba ujenzi wa mfumo bora wa elimu unategemea kwa kiasi kikubwa ubora wa walimu wanaouendesha. Aidha, Baba wa Taifa, Mwalimu Julius Kambarage Nyerere akisisitiza juu ya umuhimu wa walimu, alisema kwamba “sera yoyote ya elimu, hata iwe nzuri kiasi gani, haiwezi kufanikiwa bila kuwa na walimu walioandaliwa vyema” (Nyerere, 1988). Mwalimu aliendelea kuisisitiza kwamba walimu ndiyo waliotwishwa jukumu la kujenga taifa lenye mawazo na mitazamo sahihi kupitia kazi yao ya kurithisha maarifa na maadili kwa vizazi vipya. Kwa mantiki hiyo, ni wazi kwamba ili mabadiliko yoyote ya sera, mfumo na mitaala ya elimu yaweze kuleta tija iliyokusudiwa ni lazima walimu waandaliwe vyema. Aidha, ni dhahiri kwamba, ili mitaala itekelezwe kwa ufanisi, ni lazima kuwe na walimu wa kutosha wenye weledi, maadili na ari stahiki.

Kwa mantiki hiyo, serikali imefanya mabadiliko ya Mtaala wa Mafunzo ya Astashahada ya Ukufunzi wa Karakana/Maabara Elimu ya Amali. Mabadiliko hayo yanalenga kumwezesha mkufunzi tarajali wa karakana/maabara kuendana na mabadiliko katika Mtaala wa Elimu ya Amali unaolenga kuwezesha mwanafunzi kujifunza na kufikia malengo na matokeo yaliyokusudiwa. Aidha, mabadiliko katika Mafunzo ya Ukufunzi yatasaidia kufikia malengo ya elimu yaliyotamkwa na Azimio la Dunia la Jomtien la mwaka 1990, Itifaki ya Dakar ya mwaka 2000 na lengo la nne la Maendeleo Endelevu ya Umoja wa Mataifa ya mwaka 2015 pamoja na Tamko la Incheon 2015. Pia, *Sera ya Elimu na Mafunzo ya Mwaka 2014* Toleo la Mwaka 2023 inasisitiza upatikanaji wa wakufunzi mahiri ambao watawawezesha wanafunzi kujenga uwezo wa kujitegemea, kupenda na kufanya kazi, kujenga stadi za maisha na kuwa na mtazamo chanya ili kushiriki katika kuleta mabadiliko ya kiuchumi, kijamii na kisiasa. Vilevile, Falsafa ya Elimu ya Kujitegemea iliyoasisiwa mwaka 1967 na Baba wa Taifa, Mwalimu J. K. Nyerere inasisitiza utoaji wa elimu inayomwezesha Mtanzania kujitegemea na kumudu maisha yake ya kila siku.

Kwa kuzingatia matamko hayo, sera, falsafa pamoja na maoni ya wadau, mtaala na mihutasari imeandaliwa kwa lengo la kumwandaa mkufunzi tarajali wa karakana/maabara mwenye maarifa, stadi na mtazamo chanya katika kuchangia maendeleo ya Taifa kwa kuzingatia mabadiliko ya sayansi na teknolojia na mahitaji ya Karne ya 21.

Mtaala na mihutasari hii pia, imelenga kuwaandaa wakufunzi tarajali wa karakana/maabara wenye ujuzi utakaowawezesha kujitegemea na kutumia vyema fursa zinazopatikana nchini zitakazomwezesha kumudu maisha yao ya kila siku kwa kujijiri au kuajiriwa. Aidha, mtaala huu unakidhi mahitaji ya ujenzi wa umahiri unaojumuisha uwezo wa kuwasiliana, kushirikiana, kufikiri kiyakinifu na kutumia stadi za ufundi, maisha na TEHAMA kuvumbua na kubuni mbinu na nyenzo anuai za kutatua changamoto za kiuchumi na kijamii.

1.2 Muundo wa Mafunzo ya Ukufunzi - Elimu ya Amali

Kama inavyoelekezwa na *Sera ya Elimu na Mafunzo 2014* Toleo la Mwaka 2023, Mafunzo ya Astashahada ya Ukufunzi wa Karakana/Maabara Elimu ya Amali yatakuwa ni ya miezi (6) na yanahusisha wahitimu wa vyuo vya kati vya ufundi ambao watajiunga na mafunzo kulingana na fani za amali walizosomea. Wakufunzi tarajali wa karakana/maabara watasoma masomo ya Misingi ya Ukufunzi wa Karakana/maabara (Elimu ya Amali) na Usimamizi wa Karakana/ Maabara. Mafunzo haya yanalenga kuwaandaa wakufunzi wa karakana/maabara watakaowezesha mafunzo kwa vitendo kwa wanafunzi wa Elimu ya Amali ngazi ya Elimu ya Sekondari Kidato cha I - IV. Sifa za kujiunga na mafunzo na utaratibu mwingine wa utoaji na uendeshaji wa mafunzo haya utatolewa na Wizara yenye dhamana kwa kushirikiana na Taasisi husika.

Sehemu ya Pili

Dira, Malengo na Umahiri

Mtaala wa Mafunzo ya Astashahada ya Ukufunzi Elimu ya Amali umezingatia dira ya elimu, malengo makuu ya elimu nchini Tanzania, malengo ya elimu ya ualimu na umahiri unaotarajiwa kujengwa kwa mkufunzi tarajali wa karakana/maabara.

2.1 Dira

Kuwa na mtanzania aliyeelimika na mwenye maarifa, stadi na mitazamo chanya, anayethamini usawa, haki na elimu bila ukomo katika kuleta maendeleo endelevu ya kitaifa na kimataifa.

2.2 Malengo Makuu ya Elimu Tanzania

Yafuatayo ni malengo ya elimu nchini Tanzania:

- (a) Kukuza na kuboresha haiba yake ili aweze kujithamini na kujiamini;
- (b) Kuheshimu utamaduni, mila na desturi za Tanzania, tofauti za kitamaduni, utu, haki za binadamu, mitazamo na matendo jumuishi;
- (c) Kukuza maarifa na kutumia sayansi na teknolojia, ubunifu, fikra tunduizi, uvumbuzi, ushirikiano, mawasiliano na mtazamo chanya katika maendeleo yake binafsi, na maendeleo endelevu ya taifa na dunia kwa ujumla;
- (d) Kuelewa na kulinda Tunu za Taifa ikiwa ni pamoja na utu, uzalendo, uadilifu, umoja, uwazi, uaminifu, uwajibikaji na lugha ya Taifa;
- (e) Kujenga stadi za maisha na stadi za kazi ili kuongeza ufanisi katika maisha ya kila siku;
- (f) Kukuza tabia ya kupenda na kuheshimu kazi ili kuongeza tija na ufanisi katika uzalishaji na utoaji wa huduma;
- (g) Kutambua na kuzingatia masuala mtambuka ambayo ni pamoja na afya na ustawi wa watu (jamii), usawa wa kijinsia, usimamizi na utunzaji endelevu wa mazingira; na
- (h) Kukuza ushirikiano wa kitaifa na kimataifa, amani na haki kwa kuzingatia Katiba ya nchi na mikataba ya kimataifa.

2.3 Malengo ya Elimu ya Ualimu

2.3.1 Lengo Kuu la Elimu ya Ualimu

Kumwandaa mwalimu mwenye weledi na umahiri wa kuwezesha ufundishaji na ujifunzaji unaoendana na mabadiliko ya kisayansi, kiteknolojia, na kijamii ili kumjenga Mtanzania mwenye maarifa, stadi na mitazamo chanya, anayethamini usawa, haki na elimu bila ukomo.

2.3.2 Malengo Mahususi ya Elimu ya Ualimu

Malengo ya Elimu ya Ualimu ni kumwezesha mkufunzi tarajali wa karakana/maabara:

- (a) Kukuza uelewa wa kinadharia wa elimu ya ualimu, maadili ya kazi ya ualimu, maadili ya maisha, na misingi ya ualimu;
- (b) Kujenga umahiri katika mbinu za kufundishia na kujifunzia;
- (c) Kujenga umahiri katika mbinu za upimaji na tathmini kwa kuzingatia dhana ya ujenzi wa umahiri;
- (d) Kukuza ubunifu na uvumbuzi katika ufundishaji na ujifunzaji kwa kuzingatia mahitaji ya mwanafunzi;
- (e) Kutumia TEHAMA na teknolojia saidizi katika ufundishaji na ujifunzaji;
- (f) Kukuza stadi utambuzi wa awali kwa mwanafunzi mwenye mahitaji maalumu ya ujifunzaji na kutoa afua stahiki;
- (g) Kuimarisha matumizi ya lugha ya mawasiliano katika ufundishaji na ujifunzaji; na
- (h) Kujenga stadi zinazolenga kuboresha ufundishaji, ujifunzaji na upimaji (classroom-based action research).

2.4 Umahiri wa Jumla wa Mafunzo ya Astashahada ya Ukufunzi wa Karakana/ Maabara Elimu ya Amali

Mafunzo ya Astashahada ya Ukufunzi Elimu ya Amali yanalenga kumwezesha mkufunzi tarajali wa karakana/maabara:

- (a) Kutumia nadharia na misingi ya ualimu katika ufundishaji kwa vitendo wa fani za elimu ya amali;
- (b) Kumudu mbinu za kufundisha kwa vitendo fani za elimu ya amali;
- (c) Kumtambua mwanafunzi mwenye mahitaji maalum ya ujifunzaji kwa vitendo na kutoa afua stahiki; na
- (d) Kumudu misingi ya usimamizi wa karakana/maabara.

Sehemu ya Tatu

Maudhui ya Mtaala

Sehemu hii inafafanua maeneo ya ujifunzaji, masomo, umahiri mkuu na umahiri mahususi kwa Mtaala wa Mafunzo ya Astashahada ya Ukufunzi wa Karakana/Maabara Elimu ya Amali ambayo yamebainishwa katika Jedwali Na. 3.1.

Jedwali Na. 3.1: *Maeneo ya Ujifunzaji, Masomo, Umahiri Mkuu na Umahiri Mahususi*

Maeneo ya Ujifunzaji	Masomo	Umahiri Mkuu	Umahiri mahususi
Ukufunzi wa karakana/maabara	1.0 Misingi ya ukufunzi wa karakana/maabara (Elimu ya Amali)	1.1 Kumudu misingi ya ukufunzi wa Elimu ya Amali	1.1.1 Kumudu maadili ya ukufunzi
			1.1.2 Kumudu mbinu na kanuni za ujifunzaji wa Elimu ya Amali
		1.2 Kumudu Mtaala wa Elimu ya Amali	1.2.1 Kumudu maandalizi ya somo la vitendo
		1.3 Kumudu misingi ya kuwezesha mwanafunzi kujifunza katika mazingira jumuishi	1.3.1 Kumudu mbinu za kuboresha ujifunzaji na ufundishaji wa Elimu ya Amali katika mazingira jumuishi
		1.4 Kumudu misingi ya upimaji na tathmini katika elimu ya amali	1.4.1 Kumudu mbinu za upimaji kwa vitendo katika Elimu ya Amali

Maeneo ya Ujifunzaji	Masomo	Umahiri Mkuu	Umahiri mahususi
Misingi ya usimamizi wa Karakana/ Maabara	2.0 Usimamizi wa Karakana/ Maabara	2.1 Kumudu misingi ya usimamizi wa karakana/maabara kwa kuzingatia afya na usalama	2.1.1 Kumudu misingi ya usimamizi wa karakana/maabara
			2.1.2 Kumudu usimamizi wa afya na usalama ndani ya karakana/ maabara

Sehemu ya Nne

Ufundishaji na Ujifunzaji

Mtaala huu unasisitiza matumizi ya mbinu za ufundishaji na ujifunzaji zinazolenga kumwezesha mkufunzi tarajali wa karakana/maabara kuwa kitovu cha ujifunzaji na mkufunzi kuwa mwezeshaji. Mkufunzi atatumia mbinu shirikishi kumwezesha mkufunzi tarajali wa karakana/maabara kujifunza kwa kuzingatia mahitaji anuai na uwezo wake. Mbinu hizo ni pamoja na zile zinazomwezesha mkufunzi tarajali wa karakana/maabara kufikiri, kutafuta maarifa kutoka vyanzo mbalimbali na kushiriki katika kutoa mrejesho. Njia nyingine ni ziara za kimasomo, majadiliano katika vikundi, kazi za vitendo, kazimradi, utafiti, majaribio ya kisayansi na nyingine kama hizo kulingana na muktadha wa fani ili kufanikisha ujenzi wa umahiri uliokusudiwa.

4.1 Mafunzo ya Ukufunzi kwa Vitendo

Mafunzo ya ukufunzi kwa vitendo yatafanyika chuoni. Mkufunzi tarajali wa karakana/maabara atakuwa na vipindi vya uwezeshaji wa somo kwa vitendo sambamba na nadharia kulingana na muktadha wa fani yake.

Mkufunzi tarajali wa karakana/maabara anapaswa kushiriki katika:

- (a) Ufundishaji onesho na ufundishaji igizi wa vitendo ndani ya darasa katika ngazi ya chuo;
- (b) Kutembelea shule zilizopo jirani na chuo na kujifunza kuhusu mazingira ya shule, maisha ya wanafunzi na namna walimu wenyeji wanavyoweza kumudu kazi ya ualimu katika malezi ya wanafunzi, ufundishaji na kuandaa taarifa (ripoti) ambayo inawasilishwa kwa mtaaluma kwa ajili ya tathmini; na
- (c) Kushiriki katika ufundishaji wa vitendo wa kipindi kimoja katika shule iliyopo jirani na mazingira ya chuo.

4.2. Rasilimali katika Utekelezaji wa Mtaala

Taratibu za utoaji wa Elimu ya Amali zitazingatia rasilimali, kanuni na miongozo inayotolewa na Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia (WyEST). Upatikanaji wa rasilimali ni muhimu ili kutekeleza mtaala kwa ufanisi. Rasilimali hizo ni:

4.2.1 Rasilimali watu

Rasilimali watu inajumuisha mkufunzi tarajali wa karakana/maabara, mkufunzi na watumishi mweka.

(a) Mkufunzi tarajali wa karakana/maabara

Mkufunzi tarajali wa karakana/maabara ndiye mlengwa mkuu katika mtaala huu. Mkufunzi tarajali wa karakana/maabara anatakiwa kuwa na ufaulu utakaobainishwa na Wizara inayohusika na Mtaala wa Mafunzo ya Astashahada ya Ukufunzi wa Karakana/Maabara Elimu ya Amali.

(b) Mkufunzi

Ili kuweza kutekeleza mtaala huu kwa ufanisi, mkufunzi atapaswa kuwa angalau na Shahada ya Umahiri katika masomo ya ualimu na uzoefu wa kufundisha usiopungua miaka miwili katika ngazi husika. Hii ina maana kwamba, kwa mfano, mkufunzi anayetekeleza Mafunzo ya Astashahada ya Ukufunzi anapaswa kuwa na uzoefu wa kufundisha katika shule ya sekondari (Elimu ya Amali) kwa muda wa miaka miwili au zaidi. Sifa hizi zitamwezesha kuwa mkufunzi bora kwani atakuwa anafahamu mazingira halisi ambayo mkufunzi tarajali atakwenda kufanya kazi.

(c) Watumishi mwega

Watumishi mwega ni watumishi waendeshaji wasiokuwa wakufunzi. Watumishi hawa ni kiungo muhimu katika kufanikisha utekelezaji wa mtaala huu. Kundi hili linajumuisha wataalamu kama vile wakutubi, wataalamu wa maabara, matabibu na wauguzi, makatibu muhtasi, wasaidizi wa ofisi na wengine. Wafanyakazi hawa watapaswa kuwa wamepata mafunzo katika chuo kinachotambulika na serikali na wamefuzu katika fani inayohusika kulingana na vigezo vitakavyobainishwa na Wizara husika.

4.2.2 Rasilimali vitu na fedha

Utekelezaji fanisi wa mtaala huu unahitaji rasilimali vitu kama vile ardhi, samani na miundo mbinu na vifaa vya kufundishia na kujifunzia Elimu ya Amali. Rasilimali hizo zinapaswa kuwa za kutosha na zinazokidhi viwango vya ubora vilivyobainishwa katika miongozo mbalimbali ya WyEST. Aidha, rasilimali hizo zinapaswa kuzingatia mahitaji ya wanachuo wote wakiwemo wenye mahitaji maalumu. Vilevile, upatikanaji wa rasilimali fedha ni muhimu katika uratibu na utekelezaji wa mtaala huu. Rasilimali fedha itapatikana kupitia uchangiaji wa fedha na mali kutoka kwa wadau mbalimbali.

4.2.3 Rasilimali muda

Mtaala wa Mafunzo ya Astashahada ya Ukufunzi wa Karakana/Maabara Elimu ya Amali yatakuwa ya muda wa miezi sita (06). Siku za mafunzo ni 120 ambazo ni sawa na wiki 24. Muda wa mafunzo utakuwa ni saa 6 kwa siku za masomo na muda wa kipindi utakuwa saa moja (01). Hivyo, kutakuwa na vipindi 6 kwa siku na vipindi 30 kwa wiki. Muda wa kuanza masomo utapangwa na Wizara yenye dhamana. Jedwali Na. 4.1 linaonesha idadi ya vipindi kwa wiki na masomo yatakayofundishwa.

Jedwali Na. 4.1: Mchanganuo wa Idadi ya Saa za Mafunzo

Somo	Vipindi kwa Wiki (Saa)	Ujifunzaji Darasani (Saa)	Ujifunzaji kwa vitendo (Saa)	Jumla ya Saa kwa Miezi 6
Misingi ya Ukufunzi wa Karakana/Maabara (Elimu ya Amali)	15	114	342	456
Usimamizi wa Karakana/ Maabara	14	60	180	240
Elimu ya Dini	1	-	-	24
Jumla				720

TANBIHI: Vigezo vya umahiri na ufaulu katika kutunukiwa tuzo ya Mtaala wa Mafunzo ya Astashahada ya Ukufunzi wa Karakana/Maabara Elimu ya Amali vitatolewa na mamlaka husika kupitia miongozo mbalimbali

4.3 Lugha ya Kufundishia na Kujifunzia

Sera ya Elimu na Mafunzo ya Mwaka 2014 Toleo la Mwaka 2023 inafafanua kuwa lugha ya Kiingereza itatumika kufundishia na kujifunzia katika Astashahada ya Elimu ya Amali.

4.4 Ushiriki wa Wadau katika Utekelezaji wa Mtaala

Ushirikishwaji wa wazazi/walezi na wadau wa elimu ni muhimu sana katika kufanikisha ufundishaji na ujifunzaji wa mkufunzi tarajali wa karakana/maabara (Elimu ya Amali). Wadau hawa wamekuwa na mchango mkubwa katika kufanikisha utekelezaji wa Mtaala wa Mafunzo ya Astashahada ya Ukufunzi Elimu ya Amali nchini. Vyuvo vya Ukufunzi wa Elimu ya Amali havina budi kushirikiana vyema na wadau hawa ili kufikia malengo yaliyokusudiwa katika utoaji wa Elimu ya Amali.

4.5 Usimamizi, Ufuatiliaji na Tathimini ya Mtaala

Usimamizi wa utekelezaji wa Mtaala wa Mafunzo ya Astashahada ya Ukufunzi wa Karakana/Maabara Elimu ya Amali ni mchakato muhimu wa kuhakikisha kuwa malengo yake yametekelezwa kwa ufanisi kama ilivyokusudiwa.

Mtaala huu utasimamiwa na Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia kupitia ofisi ya Kamishna wa Elimu-Kitengo cha Elimu ya Ualimu ambacho kina jukumu la kuratibu programu za mafunzo ya ualimu. Usimamizi wa mtaala ngazi ya chuo utafanywa na Mkuu wa Chuo kwa kushirikiana na Bodi ya Chuo, Maafisa Elimu Mkoa, Wilaya na Wathibiti Ubora wa Elimu Kanda na Wilaya.

Aidha, ufuatiliaji wa Mtaala wa Mafunzo ya Astashahada ya Ukufunzi wa Karakana/ Maabara Elimu ya Amali unalenga kuona au kupata mrejesho wa namna mchakato wa ufundishaji na ujifunzaji unavyofanyika ikihusisha mafanikio, changamoto na namna yakuzitatua ili kupata matarajio yaliyokusudiwa. Hivyo, ufuatiliaji na tathmini ya utekelezaji wa mtaala huu utafanywa na wizara husika yenye dhamana kwa kushirikiana na taasisi zinazosimamia na kuratibu mafunzo ya ukufunzi.

Sehemu ya Tano

Upimaji wa Maendeleo ya Ufundishaji na Ujifunzaji

Mtaala wa Mafunzo ya Astashahada ya Ukufunzi wa Karakana/Maabara Elimu ya Amali utatumia mfumo wa upimaji unaozingatia vigezo vinavyotambulika vya upimaji wa mchakato wa ufundishaji na ujifunzaji, maendeleo ya kila siku ya mkufunzi tarajali wa karakana/maabara na mitihani ya mwisho kwa kuzingatia mtaala wa ujenzi wa umahiri. Upimaji wa ndani utaratibiwa chuoni sambamba na ufundishaji na ujifunzaji na upimaji wa nje utaratibiwa na Mamlaka husika pamoja na Baraza la Mitihani la Tanzania. Mbinu mbalimbali za upimaji zitatutumika kupima nadharia na vitendo katika tendo zima la ufundishaji na ujifunzaji. Mbinu hizo ni pamoja na maswali na majibu, bungua bongo, majaribio, mazoezi, mitihani ya kati na mitihani wa mwisho kulingana na aina ya upimaji, mahitaji na umahiri unaokusudiwa kujengwa. Baadhi ya zana zinazotarajiwa kutumika katika upimaji na tathimini ni orodha hakiki, mkoba wa kazi na fomu za maendeleo ya ujifunzaji wa mkufunzi tarajari wa karakana/maabara.

Mkufunzi anapaswa kubuni shughuli nyingi zaidi za upimaji ili kuchochea ujifunzaji. Upimaji endelevu utachangia asilimia sabini (70%) na upimaji wa mwisho utachangia asilimia thelathini (30%). Aidha, mchanganuo wa alama za upimaji endelevu utakuwa kama ifuatavyo; Mtihani wa mwisho wa mwaka utachangia 10%, Kazimradi itachangia 15%, ufundishaji kiduchu utachangia 20% na Ufundishaji wa kipindi utachangia 25%. Msimamizi tarajali wa karakana anapaswa kufaulu upimaji endelevu kwa angalau asilimia 50% na upimaji tamati kwa angalau kiwango hichohicho ili aweze kutunukiwa cheti. Endapo hatafikisha 50%, msimamizi tarajali wa karakana anaweza kurudia mitihani hiyo mara mbili ndani ya miaka mitatu. Jedwali Na. 5.1 linaonesha mgawanyo wa alama katika upimaji endelevu.

Jedwali Na. 5.1: *Mchanganuo wa Alama za Upimaji*

Shughuli ya Upimaji	Mgawanyo wa Asilimia
Mtihani wa mwisho wa mwaka	10%
Kazimradi	15%
Ufundishaji kiduchu	20%
Ufundishaji wa kipindi	25%
Jumla	70%

TANBIHI: Vigezo vya umahiri na ufaulu katika kutunukiwa tuzo ya Mafunzo ya Astashahada ya Ukufunzi wa Karakana/Maabara Elimu ya Amali vitatolewa na mamlaka husika kupitia miongozo mbalimbali.

Bibliografia

- Alexander, P. A., & Winne, P. H. (2012). *Handbook of educational psychology*. Routledge.
- Bello, R. S. (2012). *Workshop technology & practice*. Create space Independent Pub.
- Bond, T. (2015). Standards and ethics for counselling in action. *Standards and Ethics for Counselling in Action*, 1-352. SAGE.
- Boronski, T., & Hassan, N. (2020). *Sociology of education*. SAGE.
- Capuzzi, D., & Stauffer, M. D. (2016). *Counseling and psychotherapy: Theories and interventions*. John Wiley & Sons.
- Chapman, M, Gateevood, A. K. & Anorld, T. K. (2016). *Introduction to materials management*. Pearson Education Ltd.
- Chapman, W. (2019). *Workshop technology part one*. Routledge.
- Davies, S., & Guppy, N. (2010). *The schooled society: An introduction to the sociology of education*. Oxford University Press.
- Duchesne, S., & McMaugh, A. (2018). *Educational psychology for learning and teaching*. Cengage AU.
- European Union. (2022). *Vocational education and training Skills for today and for the future*. Publications Office of the European Union
- Fagel, J. M. (2011). *Principles of emergency management: Hazard specific issues and mitigation strategies*. CRC Press.
- Government of Tanzania. (2016). *National Skills Development Strategy 2016/17-2025/26*. Ministry of Education, Science and Technology and Prime Minister's Office Labour, Youth Employment and Persons with Disabilities.
- Gravells, A. (2021). *Principles and Practices of Assessment: A guide for assessors in the FE and skills*. SAGE Publications.
- Hassanien, A. & Dale, C. (2013). *Facilities management and development for tourism, hospitality and events*. CABI
- Maravanyika, M, Asare, T ,Laryea, C, Ameyaw, J, Boachie, G, Yiadom, T., & Mills, D. (2013). *Training workshop proceedings: Adaptive co-management of fisheries*. WorldFish.
- Ministry of Education, Science and Technology. (2019). *National curriculum framework for basic and teacher education*. Tanzania Institute of Education.
- Ministry of Education and Culture. (1997). *Syllabus for Diploma in Education*. Ministry of Education and Culture.
- Ministry of Education, Science and Technology. (2019). *National Curriculum Framework for Basic and Teacher Education*. Tanzania Institute of Education.
- National Bureau of Statistics. (2008). *National panel survey 2008-2009 - Disability Rates*. National Bureau of Statistics.
- National Bureau of Statistics. (2019). *Voluntary National review (VNR) 2019—Empowering*

- people and ensuring inclusiveness and equality. National Bureau of Statistics.
- Nevid, J. S. (2012). *Psychology: Concepts and applications*. Cengage Learning.
- Nevid, J. S. (2021). *Essentials of psychology: Concepts and applications*. Cengage Learning.
- Salkind, N. J. (Ed.). (2008). *Encyclopedia of educational psychology*. SAGE publications.
- Slavin, R. E. (2014). *Educational psychology: Theory and practice*. Pearson Higher Ed.
Teacher training in Norway
- Slavin, R. E., & Davis, N. (2006). *Educational psychology: Theory and practice*.
- Stevenson, J. (Ed.). (2020). *Developing vocational expertise: principles and issues in vocational education*. Routledge.
- Taasisi ya Elimu Tanzania. (2018). *Ripoti ya utafiti wa maoni ya kuboresha mtaala wa mafunzo ya ualimu tarajali ngazi ya astashahada*. Taasisi ya Elimu Tanzania.
- Taasisi ya Elimu Tanzania. (2019). *Mtaala wa mafunzo ya astashahada ya ualimu*. Taasisi ya Elimu Tanzania.
- Taasisi ya Elimu Tanzania. (2019). *Taarifa ya kikaokazi cha kujadili uboreshaji wa mafunzo ya ualimu ngazi ya astashahada*. Taasisi ya Elimu Tanzania.
- Taasisi ya Elimu Tanzania. (2003). *Moduli ya Somo la Misingi ya Elimu: Mafunzo ya Ualimu Ngazi ya Cheti*. Taasisi ya Elimu Tanzania.
- Tanzania Institute Education. (2013). *Mafunzo ya ualimu ngazi ya cheti elimu ya msingi: Moduli ya kujifunzia somo la ualimu*. Tanzania Institute of Education.
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation. (2015). *Technical and Vocational Education Strategy (2016- 2021)*. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation.
- United Republic of Tanzania. (2008). *Education Sector Development Programme 2008-2017*. United Republic of Tanzania
- United Republic of Tanzania. (2010). *National Strategy for Growth and Reduction of Poverty*. United Republic of Tanzania
- United Republic of Tanzania. (2019). *National Strategy on Inclusive Education 2018-2021*. Ministry of Education, Science and Technology.
- United Republic of Tanzania. (2019): *Basic Education Statistics*: Ministry of Education, Science and Technology.
- Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia. (2014). *Sera ya elimu na mafunzo*. Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia.
- Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia. (2022). *Ripoti ya maoni ya wadau wa Elimu kuhusu Uboreshaji wa Mitaala ya Elimu ya Awali, Msingi, Sekondari na Ualimu*. Taasisi ya Elimu Tanzania.